 DOI: 10.7816/idil-07-51-08

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE ARAZİ SANATI (LAND ART)

Okşan TANDOĞAN , Burçin ERDİ ES

Dr. Öğr. Üyesi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, otandogan(at)nku.edu.tr
Dr. Öğr. Üyesi Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, berdi(at)nku.edu.tr

Anahtar kelimeler:
Arazi Sanatı, doğa, sanat, peyzaj.

ÖZ

Mimarlık, peyzaj ve sanatın kesişim noktası olarak nitelendirilebilen "Arazi Sanatı (Land Art)" 1960'ların sonlarına doğru Amerika'da ortaya çıkan, 1970'li yıllarda ise Avrupa'ya yayılan bir sanat akımıdır. Doğaya dair bilinç uyandırmaya amaçlayan, teknoloji karşısında doğayı kutsayan bir yaklaşımın ürünü olan "Arazi Sanatı", kapitalist anlayışa karşı olarak sanatı stüdyoların ve müzelerin dışına taşımıştır. Akım, çevreci bir anlayış ile doğadaki geniş alanları, belirli bir konsept ile şekillendirerek insanların çevre ile tekrar iletişime geçmesini ve çevreye karşı duyarlılığı arttırmayı sağlamayı amaçlamıştır. Bunu yapmak için açık alanda toprak, kayalar, ve diğer doğal malzemeleri kullanarak sanatsal imgeler yaratmaktadır. Ortaya çıkan sanat eseri aynı zamanda satılabilir ya da satın alınabilir bir nesne olmadığından bu sanat anlayışı aynı zamanda sanat yapıtının sömürülmesine karşı da bir tepki niteliği taşımıştır. En önemli "Arazi Sanatı" sanatçıları Alice Aycock, Christo, Michael Heizer, Nancy Holt, Walter De Maria, Mary Miss, Dennis Oppenheim, Robert Smithson, Michael Singer, Mel Chin, James Turrell, Ana Mendieta, Alan Sonfist Christian Phillip Müller, Jan Dibbets, İngiltere'de Richard Long, Hamish Fulton, Andy Goldsworthy olarak sıralanmaktadır. "Arazi Sanatı" doğrul-tunda çalışmalar ortaya koyan Türk sanatçıları ise Mehmet Ali Uysal, Yücel Dönmez, Ayşe Erkmen, Mehmet Kavukcu, Cengiz Tekin, Mustafa Duyuluer, Varol Topaç, Elçin Ekici olarak sıralanabilir. Bu çalışmada "Arazi Sanatı" akımı, dünyada "Arazi Sanatı"'nın öncü sanatçıları/çalışmaları ve "Arazi Sanatı" çalışmaları yapan Türk sanatçı ve eserlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın sonun-da Türkiye'de özellikle 2000'li yıllarından sonra örneklerini vermeye başlayan Arazi Sanatı akımının Türkiye'de çok fazla örneği bulunmamakta olduğu görülmüştür. Ayrıca bu örneklerin akım niteliği kazandıracak süreklilik arz eden çalışmalar olmadığı görülmüştür.

Keywords:
Arazi Sanatı, nature, art, landscape.

LAND ART AROUND THE WORLD AND IN TURKEY

ABSTRACT

Land Art is an art movement which emerged in the United States in the late 1960s and in the early 1970s in Europe, in which architecture, landscape and the work of art are inextricably bound up with each other. Aiming to inspire connection with nature and embrace nature rather than technology, Land Art expanded boundaries of art and developed outside of studios and gallery spaces, opposing capitalism's logic. With a deeper understanding of environmental issues, the movement aims to reshape wide, open spaces in nature along with a specific con-cept, thereby aiming to connect humanity to nature and creating environmental awareness. For this purpose, land art creates artistic imagery using soil, rocks and other natural materials. The sense of land art was also a protest against the commercialisation and exploitation of art since works of land art are not sellable or purchas-able objects. The most prominent land artists are Alice Aycock, Christo, Michael Heizer, Nancy Holt, Walter De Maria, Mary Miss, Dennis Oppenheim, Robert Smithson, Michael Singer, Mel Chin, James Turrell, Ana Mendieta, Alan Sonfist Christian Phillip Müller, Jan Dibbet and British artists Richard Long, Hamish Fulton, and Andy Goldsworthy. Besides, the notable Turkish land artists are Mehmet Ali Uysal, Yücel Dönmez, Ayşe Erkmen, Mehmet Kavukcu, Cengiz Tekin, Mustafa Duyuluer, Varol Topaç and Elçin Ekici. This paper attempts to exam-ine the land art movement, the leading artists/works from all around the world alongside Turkish land artists and their works. According to the results of the research, it has been observed that there are not many examples of land art in Turkey where the land art movement developed especially after the late 2000s. Further, we cannot imply that these examples in Turkey refer to a sustainable creative movement.

Giriş

Mimarlık, peyzaj ve sanatın kesişim noktası olarak nitelendirilebilen "Arazi Sanatı" ya da Land Art (Bozkurt, 2017), 1960'ların sonlarına doğru Amerika'da ortaya çıkan (Lanzani, 2013: 5), 1970'li yıllarda ise Avrupa'ya yayılan bir sanat akımıdır (Germaner, 1997: 44).

"20. yüzyılın ikinci yarısında olumsuz etkileri daha çok hissedilmeye başlanan endüstriyel gelişmenin ve teknolojik hızın tehlikeli boyutlarını düşünmeye çağıran "Arazi Sanatı", doğayı görünür kılan, doğaya dair bilinç uyandırmaya amaçlayan, teknoloji karşısında doğayı kutsayan bir yaklaşımın üründür" (Antmen, 2014: 251). Akım, kapitalist anlayışa karşı olarak sanatı stüdyoların ve müzelerin dışına taşımış, çevreci bir anlayış ile doğadaki geniş alanları, belirli bir konsept ile şekillendirerek (Taştan, 2016: 175) insanların çevre ile tekrar iletişime geçmesini sağlamayı (Lanzani, 2013: 5) ve çevreye karşı duyarlılığı arttırmayı amaçlamıştır (Url 1). Bu sanat anlayışında çöller, taş ocakları, uçsuz bucaksız araziler, terkedilmiş madenler, dağlık zirveler kullanılarak mekan olarak "adeta tüm dünya kullanılmıştır". Ortaya çıkan sanat eseri aynı zamanda satılabilir ya da satın alınabilir bir nesne olmadığından bu sanat anlayışı aynı zamanda "sanat yapıtının sömürülmesine karşı da bir tepki niteliği taşımaktadır" (Kedik, 1999: 99-101).

"Sanat pazarına karşı çıkan, galeri ve müzelerin dışında etkinlik gösteren" (Germaner, 1997: 44) ancak genelde ulaşılması zor mekanlarda gerçekleştirilen anıtsal projeler büyük bir maddi desteği de gerektirmiştir. Bu nedenle özellikle Amerikan sanatçılar yüksek maliyetli projelerini finanse etmek için varlıklı kişi ve vakıflara bağımlı olmuşlardır. Sonrasında bu problemden kaçınmak için, çeşitli arazi sanatçıları, daha küçük veya daha kolay projelere de yönelmişlerdir (Url 1).

Amerika'da gerçekleştirilen örnekler daha anıtsal, daha büyük bir maddi desteği gerektirirken, özellikle İngiltere'deki örneklerin ise "doğaya daha romantik, daha nazik, daha silik bir tavırla" yaklaşan, "doğayla sağladığı uyum içinde daha mütevazı çalışmalar" olduğu görülmektedir (Kedik, 1999: 104).

Arazi Sanatı (Land Art) sanatçılarının ulaşılması zor açık alanlarda gerçekleştirdikleri çalışmalar genellikle kalıcılığı olmayan, doğa şartlarına bağlı olarak bozulabilen çalışmalardır. Bu nedenle çalışmaların kalıcılığı çekilen fotoğraflar ya da video kaydı ile sağlanmaktadır (Kedik, 1999: 105). Böylelikle sanatçı ortaya koyduğu eserini "kalıcı bir boyuta ulaştırıp daha sonraki süreçlerde de izleyiciyle buluşturmuşlardır" (Keser ve Oksay, 2015: 76). Bazı sanatçılar galeriler gibi kapalı mekanlarda da çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Ancak bu çalışmaların büyük çoğunluğu açık alanlarda gerçekleştirilen çalışmaların iç mekânda tekrar uyarlanmış hali olduğu görülmektedir (Kedik, 1999: 108).

"Arazi Sanatı, sade, geometrik şekillerin açık alanlara uygulanması açısından Minimalizm ile,taş/torak gibi doğal malzeme kullanımı ve süreçselliği açısından Arte Povera ile, yapıtların genellikle gelip geçici doğası nedeni ile Happening ile, hatta bezen sanatçının doğaya bizzat müdahale sürecine odaklanması açısından Performans Sanatı'yla ve projelerin zaman zaman salt belge, fotoğraf, harita ve benzeri 'artakalan' malzemeyle sergilenmesi dolayısıyla Kavramsal Sanat ile yakınlık taşıyan bir akım olarak nitelendirilmiştir"(Antmen, 2014: 253).

Malzemeler yeryüzü, taş, toprak, ağaç gibi doğada bulunan (Taştan, 2016) ve asfalt, zamk gibi doğal olmayan malzemelerdir (Pekşen, 2055). Ortaya çıkan eser bu malzemelerle oluşturulan ürünler olabildiği gibi yalnızca araziyi biçimlendirerek ortaya çıkan bir ürün olabilmektedir (Uluçay, 2017). Bazı anıtsal çalışmalarda, bir heykel formu yaratmak için taş, toprak, kaya gibi tamamen doğal malzemelerin kullanılmasıyla araziye müdahale edilerek değiştirilmiştir. Bazı projelerde doğal olmayan malzemeler ile teknolojinin yardımıyla eserler ortaya çıkarılmıştır. Yine Arazi Sanatı kapsamında özellikle Amerika'da üretilen işlerin büyüklüğüne ve anıtsallığına karşı çıkan bazı sanatçılar doğayla ilişki kuran bir kişi olarak kendi bedeninde yoğunlaşan işler de üretmişlerdir. Bir takım sanatçılar ise bu akım kapsamında doğayı ve açık alanları fiziksel bir olgu olarak ele almayıp bir metafor olarak kullanmışlardır (Pekşen, 2055).

En önemli Arazi Sanatı sanatçıları "ABD'de Alice Aycock, Christo, Michael Heizer, Nancy Holt, Walter De Maria, Mary Miss, Dennis Oppenheim, Robert Smithson, Michael Singer, Mel Chin, James Turrell, Ana Mendieta, Alan Sonfist, Avusturya'da Christian Phillip Müller, Hollanda'da Jan Dibbets, İngiltere'de Richard Long, Hamish Fulton, Andy Goldsworthy" olarak sıralanabilir (Antmen, 2014: 251).

Bu çalışmada Arazi Sanatı (Land Art) akımı, dünyada Arazi Sanatı'nın öncü sanatçıları ve çalışmaları ve de Arazi Sanatı (Land Art) çalışmaları yapan Türk sanatçı ve eserlerinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Dünya'da Arazi Sanatı (Land Art)

Arazi Sanatı (Land Art) sanatının tam olarak ne zaman başladığını söylemenin zor olması ile birlikte, Michael Heizer'ın peyzajı/yeryüzünü kendi çalışmaları için bir tuval olarak araştırmaya başladığı 1968 yılının başları olduğu söylenebilir (Jansa, 2011: 11).

 DOI: 10.7816/idil-07-51-08

Michael Heizer, iddialı, büyük ölçekli, ekipman ve işçi (Url 2), dolayıcısıyla maliyet ve sponsor gerektiren (Aydın, 2012) kalıcılığı olan, pazarlanabilir çalışmalar gerçekleştirmiştir (Kedik, 1999: 104). Heizer'in projeleri incelendiğinde doğada çok büyük değişikliklere sebep olan devasa çalışmalar ve galeri ortamı gibi iç mekanlarda da değil sadece doğada üretilip, sergilenen çalışmalar olduğu görülmektedir (Aydın, 2012: 61) (Şekil 1-2).

Şekil 1. Complex City, ABD, 1971 (Pekşen, 2005)

Şekil 2. Nine Nevada Depression, ABD, 1968 (Pekşen, 2005)

Bir diğer Arazi Sanatı sanatçısı Richard Long, "gerek malzeme, gerekse yer ve zamanın uyum içinde olduğu" ancak fotoğraf, harita gibi araçlarla belgelenen kalıcı olmayan, doğanın şartlarına bağlı olarak kısa ömürlü çalışmalar gerçekleştirmiştir. Gerçekleştirdiği çalışmalar özellikle Amerika'daki Arazi Sanatı sanatçıların ortaya koyduğu anıtsal, pahalı, makine ve işçi gerektiren ve kalıcılığı olan çalışmalarından farklı olarak daha mütevazi çalışmalardır (Şekil 3-4). Long "yürüme eylemini insan hareketinin kusursuz bir sembolü olarak" görmüş, sanatı bir yolculuk, sanat yapıtını ise yürüme eyleminin bir parçası olarak nitelendirmiştir. Birçok ülkede gerçekleştirdiği yürüyüşleri esnasında karşılaştığı su, taş, ağaç dalları gibi doğanın malzemelerinden yararlanarak dağ, çöl, göl, nehir kenarlarında bir bakıma heykeller ortaya koymuştur. Doğada yaptığı eserlerin yanı sıra galeri gibi iç mekanlara çalışmalarını taşımıştır. Bu çalışmalar doğada ortaya koyduğu eserlerinin yine doğadan topladığı malzemeleri iç mekana taşınarak farklı bir biçimde sunulmasına dayanmaktadır (Kedik, 2010: 109,114) (Şekil 5).

Şekil 3. A Line Made by Walking, Richard Long, İngiltere, 1967 (Url 3).

Şekil 4. Six Stone Circles, Richard Long, Londra, 1981 (Url 4).

Şekil 5. Grey Slate Spiral, Richard Long, Lisson Galery, Londra, 2017 (Url5).

Robert Smithson, Heizer gibi makine ve işçi kullanımının gerektirdiği anıtsal, büyük maliyet gerektiren çalışmalarını geniş arazilerde gerçekleştirmiştir. Eserlerinde yeryüzünü bir resim yüzeyi gibi düşünerek, ancak havadan, kuşbakışı bakıldığında kavranabilecek şekilde ortaya koymuştur (Kedik, 2010: 104-105). İşlevini kaybetmiş endüstriyel alanlara ilgilenen ilk sanatçı olan (Weilacher, 1996: 28) Smithson, madencilik veya diğer endüstriyel faaliyetler nedeniyle tahrip olan alanların yeniden kazanılmasında çözümlerden birinin Arazi Sanatı olduğunu savunmuştur (Lehenbauer, 2012: 53). En önemli eserlerinden biri olan Sarmal Dalgakıran (Spiral Jetty) petrol çıkartmak için kullanılan bir endüstriyel bölgede gerçekleştirmiş, böylece "insanın doğa ile olan ilişkisine dikkat çekmek istemiş", ayrıca "Stonehenge gibi insan yapısı anıtlara göndermede bulunmuştur" (Antmen, 2014: 252) (Şekil 6).

 DOI: 10.7816/idil-07-51-08

Şekil 6. Spiral Jetty, Robert Smithson, ABD, 1970 (Url 6).

Çalışmalarında mekan olarak genel olarak çöl mekanını seçen Walter De Maria ise "görünmez olana ilgisinden dolay farklı çalışmalara yönelmiş", hedefi görünmez olan görünür kılmak olmuştur. Maria, Meksika da gerçekleştirdiği "Lightning Field" adlı buna bir örnektir (Hizmetli, 2009: 94). Sık sık fırtınaların çıktığı bir alanda gerçekleştirdiği eserinde alana koyulmuş çelik direkler ile yapay bir yıldırım tarlası oluşturmuştur. Yıldırım düştüğünde çalışma görünür olmaktadır (Akyüz, 2008: 62) (Şekil 7). Sanatçının galeri mekânlarında çalışmaları olmuştur. Galeri mekânında doğal malzemelerle sergilenen bir çalışması "New York Toprak Odası" çalışmasıdır. "197 metrekarelik bir mekanda 300 kilo toprakla yapılan bu yerleştirme, gerek görünüşü gerek kokusu itibari ile kentsel mekanda yaşayan izleyiciyi doğanın bir simgesi olan ham toprakla karşılaştırmış; öte yandan yalnızca kapı aralığından izlenebilmesi nedeniyle kent insanlarının doğadan ne kadar uzak düştüğüne dair sessiz bir yorum sunmuştur (Antmen, 2014: 254) (Şekil 8). Sanatçı eserlerinin belgelenmesine karşı olarak, izleyici tarafından gidip görülmesini savunmuştur (Kedik, 1999: 104).

Şekil 7. The Lightning Field, Walter De Maria, ABD, 1977 (Url 7).

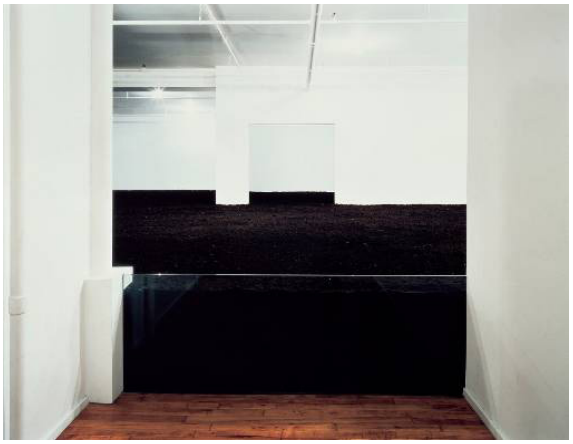

Şekil 8. The New York Earth Room, Walter De Maria, ABD, 1977 (Url 8).

Robert Smithson, Richard Long gibi Andy Goldsworthy da çalışmalarında daha çok doğal malzeme kullanmıştır (Hizmetli, 2012: 78). Yapıtları incelendiğinde bir genellikle geometrik bir düzen olduğu görülmektedir (Çetinel, 2003: 59). Arazi üzerinde anıtsal yapılar inşa etmek yerine, doğaya saygı duyarak taş, kaya, dal, yaprak, buz gibi doğal malzemeler ile spiral, çember ve delik gibi çeşitli tekrarlanan motiflerden faydalanarak neredeyse doğal bir biçimde doğa ile şekillenen yapıtlar ortaya koymuştur. Eserleri genellikle küçük ölçekli, şiirsel bölgeye özgü olmuş, genellikle fotoğraf ya da video ile belgelemiştir. Sanatın sergilenecek ve satılacak bir meta olmasını ret etmiştir (Url 9). Eserlerinde doğanın işleyiş mantığını ve gücünü göstermeye çalışmaktadır. Bunu yaparken asla doğadan kopmamakta ve onun yönlendirmelerini takip etmektedir. Çalışmalarını oluştururken büyük taşların, kayaların taşınması ve hareket ettirilmesi gibi durumların dışında hiçbir makine, teçhizat donanımını ve yapıştırma, dikme, kaynak yapma gibi olanakları kullanmamıştır (Kozlu, 2013: 362) (Şekil 9-10).

Şekil 9. Woven Branch Circular Arch, Andy Goldsworthy, İngiltere, 1986 (Url 10).

Şekil 10. Red Leaf Patch,Andy Goldsworthy, İngiltere, 1983 (Url 11).

Robert Morris ise eserlerinde biçimsel olana değil kavramsal olana önem vermiş (Ögel, 1977: 87), sanat yapıtının izleyiciyle olan etkileşimine odaklanmıştır (Url 12). Morris, sanat için tasarlanmış alanlar ile insanlar arasındaki bir engeli ortadan kaldırmak için Arazi Sanatını kullanmıştır. Bu akım doğrultusunda yaptığı en bilinen eseri üzerinde çimlerin yetiştiği iki eşmerkezli toprak çemberden oluşan Stonehenge'i referans aldığı "Gözlemevi" eseridir (Url 13) (Şekil 11-12).

Şekil 11. Observatorium, Robert Morris, Hollanda, 1977 (Url 14).

Şekil 12.Observatorium, Flevoland, Robert Morris, Hollanda, 1977 (Url 15).

Türkiye'de Arazi Sanatı (Land Art) Sanatçıları ve Eserleri

Türkiye'de "Arazi Sanatı" incelendiğinde özellikle 2000'li yıllardan itibaren birçok "Arazi Sanatı" çalışmasının gerçekleştirildiği görülmektedir. Land Art çalışması yapan Türk sanatçıları Mehmet Ali Uysal, Yücel Dönmez, Ayşe Erkmen, Mehmet Kavukcu, Cengiz Tekin, Mustafa Duyuluer, Varol Topaç, Elçin Ekici olarak sıralanabilir (Aydın, 2014: 82). Bu bölümde "Arazi Sanatı" kapsamında eserler veren ve kendisine ve çalışmalarına ulaşılabilinen Türk sanatçıları ve ortaya koydukları Arazi Sanatı çalışmalarından bahsedilecektir.

Mehmet Ali Uysal

"Sanatçı içerisinde bulunduğu mekanı dönüştüren, aynı zamanda izleyicinin mekan algısını manipüle eden ve yerleştirildiği binanın kendi malzemesiyle bütünleşmiş geniş çaplı yerleştirmeler üretmektedir. Günümüzde yaratım süreci, sergileme yöntemleri ve çağdaş sanatı algısı, kusursuz ve el değmemiş bir görünüm için sürekli öncenin izleri devamlı silinen, beyaz küp galeri mekanıyla iç içe geçmiş haldedir. Uysal yerleştirmelerini, bu geleneği tersine çevirmek, beyaz küp geleneğini yıkmak ve galeriyi yaşayan bir yere dönüştürmek üzere kurgulamaktadır" (Url 16).

Land Art kapsamında nitelendirilebilen Skin 2 (Ten) sanatçının en bilinen eserinden biridir. İlki Fransa, Meuse'da inşa edilen eserin ikincisi Belçika'nın Liege şehrinde yer alan Chaudfontaine Park'ta bir festival için inşa edilmiştir. Eser, dev bir mandal heykeli şeklindedir ve yanılsamaya dayanmaktadır (Marco Rinaldi, 2012; Url 17) (Şekil 13).

Genellikle çalışmalarında izleyicinin algısıyla oynayan sanatçı " bu çalışmasında, yeryüzü ve insan teni arasında bir bağ kurmayı amaçlamıştır. Çalışmasında toprak yüzeyini esneterek toprağın ten ile olan benzerliğini izleyiciye göstermektedir" (Aydın, 2014: 30). Eser The Independent gazetesinde yer alan "Dünyanın En İyi 10 Kamusal Sanat Örneği" listesinde 3. sırada yer almaktadır (Sudaş, 2015) (Şekil 13,14,15).

Şekil 13. Skin 2 (Ten 2), Belçika, 2010 (Url 18).

Şekil 14. Paper Plane (Kağıt Uçak),2012 (Url 19)

 DOI: 10.7816/idil-07-51-08

Şekil 15. Stainless Steel, Galerie Paris-Beijing 2016 (Url 19).

Varol Topaç

Sanatçı sanatsal olarak hep doğadan çıkışlı, doğanın içinde ve doğaya bir şekilde dokunan işler üretmekte, doğada günlük üretimler yapmaya özen göstermekte ve belgelemektedir. Malzeme ayrımı yapmaksızın anıtsal, iç mekan, site-spesifik mekan düzenlemeleri ile çalışmalarını oluşturmaktadır. Sanatçı Arazi Sanatı ya da kendi ifadesi ile "Doğa Sanatı"nı doğada iz sürmeye benzetmektedir. Sanatçı doğada iz sürerken, varoluşsal arayışını, zaman ve mekan ayrımı yapmaksızın, yok oluşlarla sürdürmektedir. Sanatçıya göre bu yok oluş yaşamla doğayla bütün olma çabasıdır. Bu süreçte sanatçı yapıtlarıyla doğada izler bırakır fakat bu izler deniz kenarındaki ayak izlerinin gelen dalgayla yok olması gibi karşı koyan değil doğayla bütün olandır (Topaç, 2018). Çalışmalarında yaşadığı coğrafyanın kültüründen de beslenen sanatçı güneş imgesini de çalışmalarında sıkça kullanmakta, eserlerinde "doğaya, yaşama ve insana ait değerlere göndermelerde bulunmaktadır"(Aydın, 2014: 50). Sanatçının çalışmalarından biri olan Fermuar Çimen çalışmasında "içinde bulunduğumuz yabancılaşma ve doğadan uzaklaşmışlık durumuna" Arazi Sanatı vasıtası ile göndermede bulunmaktadır (Şekil 16). Algı kapısı (the door of perception) adlı çalışmasında ise bir yol ve kapı oluşturarak doğayı ve kültürü birleştirmeyi amaçlamıştır (Şekil 17). Sanatçı Kore, Gongju kentinde gerçekleştirdiği "yuvarlanan ağaçlar" adlı mekanın da konumunu dikkate alarak çemberler içine ve patika yürüme yolunun üstünde yüksekte kurgulanan ağaçlar ormandan dışarı çıkmak ister, yuvarlanıyormuş gibi bir etki oluşturtmuştur (Topaç, 2018) (Şekil 18).

Şekil 16. Fermuar Türkiye (İzmir), 2007 (Topaç, 2018)

Şekil 17. Algı kapısı (The door of perception), Finlandiya, 2008, (Topaç, 2018).

Şekil 18: Yuvarlanan ağaçlar, South Korea, 2006 (Topaç, 2018).

Tamer Serbay

"Tamer Serbay 1990'lı yıllarda tuval resminden Land Art'a dönüş yapmış ve doğa ile sanat yapıtının bire bir ilişkisini yapıtlarında kullanmaya başlamıştır. 1980'lerin sonuna doğru doğal malzeme olarak kağıt ve bambu çubuklarını tuvallerinde kullanmaya başlayan sanatçı, bu dönemde galeri mekanından dışarı taşarak yapıtını doğaya bırakmakta, değişimini izlediği kağıt malzeme ile metaforik olarak insanın doğa içindeki varlığı ve değişimine bağlantı kurmaktadır" (Erkayhan, 2008: 167). Sanatçının tercih ettiği bir diğer materyal renktir. Doğada bulunmayan yoğun renkleri seçerek, çalışmalarını doğal alana taşımakta ve bilinçli olarak rüzgâr, güneş ve yağmur etkilerine maruz bırakmaktadır (Url 20).

Zaman ve havanın neden olduğu doğal büyüme, değişim ve geçiş süreçlerinin merkezi bir öneme sahip olduğu

eserlerini dışarıdaki hava şartlarına karşı sergilemekte böylece doğa, yaratıcı sürecin bir parçası haline gelmektedir. Rüzgâr, yağmur, kar ve güneş yani doğa sanatı etkiler ve değiştirir. Nesnenin kendisinin ya da maddeselliğinin dönüşümü ile bu şekilde etkilenen parçalar, kendilerine ait estetik, sanatsal nitelikleri ile yeni bir malzeme fonu haline gelirler (Url 21) (Şekil 19, 20).

Şekil 19.Kürelerin Uyumu (Harmonie der Sphären), Almanya, 2003 (Url22).

Şekil 20.Doğal Mucize (Das natürliche Wunder), Belçika, 2006 (Url 22).

Mehmet Kavukçu

Sanatçı "kent mekânları ya da sergi mekânları yerine, sanatın bulunmadığı halk mekânlarına müdahalede bulunmakta," "çalışmalarında küp, kare gibi geometrik formları sıkça kullanmakta, mekan, alan, ışık, gökyüzü, manzara, tarihsel süreç ve kanıtlar üzerinde kavramsal anlatımlarda yoğunlaşmakta ve bu sistem içinde ürünler vermektedir" (Aydın, 2014: 32). Sanatçı Arazi Sanatı kapsamında verdiği çalışmalarında "doğanın kendi süreçlerinden elde ettiği dışsal verileri, görme ve gözlemleme biçimleri ile buluşturarak çeşitli sanatsal anlatımlarla aktarmaya", "yaşadığı coğrafyanın ve zorlu iklimin dezavantajlı imkanlarını sanatsal üretim sahasında bir imkana dönüştürmeye" çalışmaktadır. Çalışmalarında iklim şartları işlerinde doğrudan rol oynamaktadır. Sanatçıya göre "insan-doğa ilişkisinde, insan zamanla korkan ve korunmak isteyen taraf olmaktan çıkmış, doğaya ve çevresine zarar veren canlı durumuna geçmiştir". "İnsanoğlunun dünya üzerindeki bu yıkıcı tutumu karşısında genellikle doğa durağan bir fon oluşturmaktadır". Çalışmalarında "doğayla ve yine doğanın doğal bir parçası olan insanla ilişkilerini sorgulamakta, günümüz sanat dili ile çeşitli performans alanlarına taşıdığı bu sorgulamaya izleyicinin dâhil olmasını sağlamaktadır"(Kavukcu, 2017: 14-15) (Şekil 21, 22).

Şekil 21. Fırtına, Türkiye (Erzurum), 2017

Şekil 22. Şiddeti düşünmek, Türkiye (Erzurum), 2016

Ayşe Erkmen

"Mekan ile ilişkili ve kavramsal çalışmalar ortaya koymaktadır. Sanatçı galeri ya da açık alan olsun yapıtın sergilenebileceği mekana bağlantılar kurarak yapıtlarını gerçekleştirme, mümkün olduğunca var olan malzemeyi kullanarak, dönüştürerek izleyiciyi bilinen mekanlarda farklı düşünce yolarına sevk etmeyi denemekte, bu sırada bir sınırlama koymaksızın çok farklı ifade yolları seçmektedir" (Erkayhan, 2008: 167). "Geçici müdahalelerle mekânı olduğu

 DOI: 10.7816/idil-07-51-08

gibi ele alarak heykelleştirmekte, önermeler sunarken sergi alanına olabildiğince az yabancı unsur eklemektedir. Gündelik yaşamda karşılaştığımız bu mekânlarda nesnelerin ve ilişkilerin yerlerini değiştirerek, zaman zaman onları ortadan kaldırarak ya da bozarak sıklıkla sanat ve yaşamı iç içe geçirmekte böylece alışılmamış alanlar oluşturmaktadır" (Url 23).

"Ayşe Erkmen'in Münster limanındaki su köprüsü, heykel, performans sanatı, Arazi Sanatı ve resim sanatının tek bir örgüsü" olarak kabul edilebilir (Url 24). Sanatçı Skulptur Projekte 2017 için hazırladığı "On the Water" " bu projesinde mekân olarak Münster'in iç limanını kullanarak, popüler ve canlı bir gezinti alanı olan ve kafelerin bulunduğu bir bölge olan Nordkai (kuzey iskelesi) ile sanayileşmiş Südkai (güney iskelesi) arasındaki su yüzeyinin hemen altında, iki nehir kıyısını birbirine bağlayan bir iskele", su yüzeyinin birkaç santim altında bir sualtı köprüsü kurmuştur (Url 24; Url 25). Sanatçı, kentin farklı yönlerini taşıyan iki taraf arasında kargo konteynerlerini batırarak görünmez bir köprü oluşturmuştur (Erkmen, 2018). "Ziyaretçilere suda yürüyormuş hissi veren sanatçı, bu çalışması ile sosyolojik ve şehir planlaması gibi sorunlara da dikkat çekmektedir". Nehir patikaları siyasi haritalarda sınırları çizmek için muhtemel yerler olarak kullanılırken, su yolları ve insan yapımı kanallar kentsel gelişim için başlangıç noktası ve katalizör görevi görür. Suyolları böylelikle medenileşme sürecinde, olasılık ya da kısıtlamayı temsil eden muğlak bir yere sahiptir. Aynı zamanda bu iki kentsel alan arasında bir bağlantı kurmak için, kara köprüsü yerine bir su köprüsü kullanılarak, bu iki kentsel alan su üzerinde yürüyerek ulaşılabilir hale gelmiştir (Url 25) (Şekil 23, 24)

Şekil 23. Su Üzerinde (On the water) 2017, Almanya (Erkmen, 2018)

Şekil 24. Su Üzerinde (On the water) 2017, Almanya (Erkmen, 2018)

Skulptur Projekte için 1997 yılında, Münster'in ünlü Katolik katedrali ile çalışmak istemiş ancak kilise yetkilileri tarafından reddedilmiştir. Ancak kendisi "Alman hukukunu araştırdıktan ve kilisenin mülkiyet haklarının yalnızca çan kulesinin üzerinde belli bir yüksekliğe kadar uzandığını belirledikten sonra kiliseyle değil, kilisenin üstündeki ve etrafındaki serbest hava ile çalışmaya karar vermiştir". Böylelikle ortaya Sculptures on Air adlı çalışma ortaya çıkmıştır (Url 24). Eylemi gerçekleştirmek için bir helikopter, halatlar üzerinde asılı duran müze koleksiyonundan gelen kilise heykelleri ile katedralin üzerinde uçmuş, karşısındaki müzenin tarihi bölümünün çatısına indirilmiştir. Çalışma kilise ile müze arasındaki diyaloga ilişkin bir yorumda bulunmakta (Url 26), aynı zamanda kilisenin otoritesine doğrudan bir meydan okuma olarak nitelendirilmektedir (Url 24) (Şekil 25, 26).

Şekil 25.Şekil Sculptures on Air, 1997, Almanya (Url 24)

Şekil 26. Sculptures on Air, 1997, Almanya (Url 26)

Sonuç

1960'ların sonlarına doğru Amerika'da ortaya çıkan, 1970'li yıllarda ise Avrupa'ya yayılan "Arazi Sanatı", Türkiye'de yurtdışından çok sonra özellikle 2000'li yıllarından sonra örneklerini vermeye başlamıştır. Ancak mevcut örnekler incelendiğinde Türkiye'de bu sanat akımının çok fazla örneği bulunmamakta olduğu görülmektedir.

"Arazi Sanatı" yurtdışında sanayi devriminin ardından ortaya çıkan olumsuz etkilerin ve hızlı kentleşmenin daha çok hissedilmeye başlaması ile ancak 20. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmıştır. Akımın amaçlarından birisi doğanın sonsuz olmadığına dair bir bilinç uyandırmak ve doğaya karşı duyarlılığı arttırmaktır. Türkiye ise sanayileşme /yeterince sanayileşmeme ve hızlı kentleşmenin beraberinde getirdiği olumsuz etkilerin yer aldığı bu süreci 2. Dünya Savaşından sonra hızlı bir şekilde yaşamaya başlamıştır. Türkiye'de "Arazi Sanatı" örneklerinin ancak 2000'li yıllardan sonra yoğunlaşmasının nedeninin bu olduğu düşünülmektedir.

Arazi Sanatı'nın bir diğer özelliği kapitalizme karşı duruşu olan ve eleştiren bir sanat akımı olmasıdır. Dolayısıyla sanat galerisi fikri ile çelişmektedir. Mekan algısını galeri mekanının dışına çıkarıp tepkilerini ifade etmektedirler. Bu durum Türk sanatçıları için de geçerlidir.

Ancak yurtdışından farklı olarak genellikle Türk "Arazi Sanatı" sanatçıları heykel, resim gibi diğer sanat dallarında yoğun olarak çalışmalar ortaya koyarken zaman zaman "Arazi Sanatı" örnekleri vermekte olduğu görülmektedir. Bu çalışmaların akım niteliği kazandıracak süreklilik arz eden çalışmalar olmadığı görülmektedir. Ortaya konan çalışmalar genel olarak fikrinin, alt metninin öne çıktığı, buna karşın anıtsal olmayan, büyük bütçe, makine ve işçi gerektirmeyen çalışmalardır. Ayşe Erkmen bu genellemenin dışında kalmaktadır. Genel olarak yurtdışında yaşayan sanatçının çalışmaları büyük bütçeler dahilinde yapılmış çalışmalardır.

Günümüzde "Arazi Sanatı" örnekleri veren Türk sanatçı sayısı çok fazla değildir. Ancak hızlı ve çarpık kentleşmenin bir sonucu olarak yapılaşmanın ön planda olduğu, tarım topraklarının, orman alanlarının yapılaşmaya açılarak yok edildiği, doğanın her geçen gün yok edildiği kentlerimizde doğaya yapılan bu haksızlığın farkına varılması ve doğaya dair bir bilinç uyandırmak için "Arazi Sanatı" çalışmalarının gelecekte Türk Sanatçıları tarafından yoğun şekilde yapılacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Akyüz, Dilek. Land Art' ın Gelişimi ve Yerleşik Sanata Dönüşümü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Heykel Anasanat Dalı, 2008.

Antmen, Ahu. Sanatçılardan Yazılar ve Açıklamalarla 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, İstanbul: Sel Yayıncılık, 2014.

Aydın, Alper. Türkiye'de Yeryüzü Sanatı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2014.

Aydın, Seçkin. "Sanatta, Modernist İdeolojinin Reddi ve Ekolojist Bir Yaklaşım Olan Land Art Bağlamında İki Sanatçının Karşılaştırılması; Richard Long ve Michael Heizer", Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 1, 51-63, 2012.

Bozkurt, Ekin. "Peyzaj ve Arazi Sanatı Dosyası Başlıyor", 2017, http://www.arkitera.com/haber/28810/peyzajda-arazi-sanati-dosyasi-basliyor

Çetinel, Çiler. Resimde Doğal Nesnelerle Anlatım, Sanatta Yeterlik Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2003.

Erkmen, Ayşe. Sanatçı ile Yazışma, 2018

Germaner, Semra. 1960 Sonrası Sanat: Akımlar, Eğilimler, Gruplar, Sanatçılar. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 1997.

Hizmetli, Songül. Land Art Akımı ve Bir Uygulama Önerisi, Yüksek Lisans Tezi, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Güzel Sanatlar Anabilim Dalı / Resim Bilim Dalı, 2009.

Jansa, Nika. "Landscape Artists: Between Land, Art And Landscape Architecture", 2011, https://stud.epsilon.slu.se/2165/1/Jansa_N_110119.pdf.

Kavukcu, Mehmet. Mehmet Kavukçu. Projeleri. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri, 2017.

Kedik, Ayşe Sibel. "Sanat ve İzleyici İlişkisinin Değişen Görünümü ve Zaman Kavramı Bağlamında Land Art" Türkiye'de Sanat, 38, 36-41, 1999.

Keser, Sezer, Cihaner, Oskay, Nazan. "Çevresel Sanat Bağlamında Christo- Jeanne Claude Çiftinin Disiplinlerarası Üç Boyutlu Tasarım Uygulamalarında Tekstil Kullanımı", Turkish Studies, 10, 71-88, 2015.

Kozlu, Duriye. "Andy Goldsworthy İle Dogaya Dokunmak", Uluslararası Sosyal Arastırmalar Dergisi, 6: 25, 356-363, 2013.

Lanzani, Lorenzo Francesco. "Land Art as a Landscape Opportunıty? Land Art as a new form of Landscape Research", 2013, https://www.l2arch.com/ATM2103_LANZANI%20Lorenzo%20Francesco_Land%20

art%20as%20a%20landscape%20opportunity.pdf

Lehenbauer, Margaretha. "Blending Nature : Land Art as Expression of Culture, Aesthetics and Sustainability in the Regeneration of Postindustrial Landscapes. MacLeod Tailings Reclamation Project as Example", 2012, https://zidapps.boku.ac.at/abstracts/download.php?dataset_id=10466&property_id=107

Ögel, Semra. Çevresel Sanat. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Yayınları, 1977.

Pekşen, Ali. "Nevada Çölü'nde Taştan bir Kent Heykeli", İzinsiz Gösteri, 29.

Rinaldi, Marco. "Skin 2 By Mehmet Ali Uysal", 2012, http://aasarchitecture.com/2012/08/skin-2-by-mehmet-ali-uysal.html

Taştan, Tuğba Renkçi. "Sanat, Doğa ve Teknoloji Ekseninde Sanatçılar ve Yapıtlar", İdil Sanat ve Dil Dergisi, 5: 19, 169-179, 2016.

Topaç, Varol. Sanatçı ile Yazışma. 2018.

Uluçay, Nilay Özsavaş. "Sanatın Mekanı ve Mekanın Sanatı", İdil Sanat ve Dil Dergisi, 2017, 6: 36,. 2245-2258, 2017.

Weilacher, Udo. Between Landscape Architecture and Land Art. Basel: Birkhäuser, 1996.

Url 1. http://www.v_sual-arts-cork.com/land-art.htm.).

Url 2. https://www.theartstory.org/artist-heizer-michael.htm)

Url 3. https://www.tate.org.uk/art/artworks/long-a-line-made-by-walking-p07149

Url 4.http://www.richardlong.org/Sculptures/2011sculpupgrades/makpaddy.html

Url 5. https://lissonart.s3.amazonaws.com/uploads/attachment/file/body/10946/Richard_Long_Press_Pack.pdf

Url 6. https://utahcommhistory.wordpress.com/2010/05/04/

Url 7.http://www.lifeofanarchitect.com/what-is-art/

Url 8. https://diaart.org/visit/visit/walter-de-maria-the-new-york-earth-room-new-york-united-states

Url 9. https://www.theartstory.org/artist-goldsworthy-andy.htm.

Url 10. https://www.goldsworthy.cc.gla.ac.uk/image/?id=ag_03744

Url 11. https://www.goldsworthy.cc.gla.ac.uk/image/?id=ag_02753&backimg=ag_02756&t

Url 12. https://www.theartstory.org/artist-morris-robert.htm

Url 13. https://www.ideelart.com/magazine/robert-morris-an-artist-and-sculptor-like-no-other

Url 14. http://www.landartflevoland.nl/en/permanent-installations/robert-morris-observatorium-1977

Url 15. http://dreher.netzliteratur.net/6_LandArt_Morris_Observatorium_B5.jpgdreher.netzliteratur.net/6_LandArt_Morris_Observatorium.html

Url 16. http://mehmetaliuysal.com/tr/hakkinda-about/

Url 17. http://aasarchitecture.com/2012/08/skin-2-by-mehmet-ali-uysal.html

Url 18.http://easydoor.over-blog.com/article-nature-land-art-parc-de-chaudfontaine-belgique-mehmet-ali-uysal-85377421.html

Url 19.http://www.galerieparisbeijing.com/artist/mehmet-ali-uysal/

Url 20. https://www.montag-stiftungen.de/fileadmin/Redaktion/Bildende_Kunst/Download/Presse/3_Blick_zurueck_Kuenstler_und_Arbeiten.doc

Url 21. http://www.stadtgalerie-brunsbuettel.de/ausstellungen/archiv.php?jahr=2004

Url 22. http://www.inesdiederich.de/landart.html

Url 23. http://www.dirimart.com/tr/artists/detail/75/ayse-erkmen

Url 24. https://hyperallergic.com/388051/walking-on-water-at-skulptur-projekte-munster/

Url 25. http://www.saha.org.tr/projeler/proje/ayse-erkmen-on-water-

Url 26. https://www.skulptur-projekte-archiv.de/en-us/1997/projects/77/